

เกสปุตตสูตร : ปรัชญาว่าด้วยเส้นทางสู่ที่สุดแห่งการแสวงหาของชีวิต
Kesaputta Sutta: Philosophy regarding the path to the
end of life's pursuits

พระครูปลัดวินัย ธีรปญฺโญ (น้อยชมภู)
Phra Khru Palat Winai Thirapunyo (Noi Chomphu)

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
Buddha Panya Sri Thawarawadee Buddhist College
Palatwinai582@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา “ที่สุดแห่งการแสวงหา” ความจริงในเชิงทางปรัชญาจากการศึกษา พบว่า ที่สุดแห่งการแสวงหาความจริงในเชิงทางปรัชญามี 2 วิธีใหญ่ๆ คือ (1) การแสวงหาความจริงทางประสาทสัมผัสหรือทางประสบการณ์ ซึ่งทางปรัชญาเรียกว่า การแสวงหาความจริงแบบวิสัยนิยม ซึ่งเป็นวิธีการหาความรู้ของกลุ่มวัตถุนิยม (2) ที่สุดแห่งการแสวงหาความจริงทางเหตุผล ซึ่งทางปรัชญาเรียกว่า การแสวงหาความจริงแบบนिरนัย คือ เป็นวิธีการแสวงหาความจริงของกลุ่มจิตนิยม

ที่สุดแห่งการแสวงหาความจริงในเชิงปรัชญาที่ปรากฏในเกสปุตตสูตร (กาลามสูตร) ได้แก่ การแสวงหาความจริง 10 ประการ หลังจากนั้นค่อยใช้วิจารณ์ญาณอย่างถี่ถ้วนแล้วจึงเชื่อกระบวนการที่สุดแห่งการแสวงหาความจริงในเชิงปรัชญาที่ปรากฏในเกสปุตตสูตร มี 2 กระบวนการ คือ (1) กระบวนการแสวงหาความจริงตามหลักประสบการณ์ ได้แก่ การใช้อายตนะภายใน และภายนอก ทางปรัชญาเรียกว่า การแสวงหาความจริงแบบอุปนัย ในเกสปุตตสูตร ได้แก่ ข้อที่ 1-4 และ (2) การแสวงหาความจริงตามหลักเหตุผล คือ ทางปรัชญาเรียกว่า แบบนिरนัยของกลุ่มจิตนิยม ในเกสปุตตสูตร ได้แก่ ข้อที่ 5-10 ส่วนที่สุดแห่งการแสวงหาความจริงแบบเกสปุตตสูตร เป็นการใช้ทั้งวิธีการของอุปนัย คือ การใช้ปรโตโมหะ และนिरนัย คือ การใช้โยนิโสมนสิการ พิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วจึงเชื่อ

คำสำคัญ : ที่สุดแห่งการแสวงหา; ความจริง; เชิงปรัชญา

Abstract

This academic article aims to study "The Ultimate Seek" for Truth in Philosophy According to the study, it was found that there are 2 major ways of seeking truth in philosophy as follows: (1) Sensory or experiential pursuit of truth which philosophy is called inductive truth-seeking which is a way of acquiring materialistic knowledge. (2) the ultimate pursuit of rational truth which philosophy is called Deductive truth-seeking is a method of seeking truth among idealists.

The ultimate philosophical pursuit of truth that appears in the Kesputta Sutta (Kalama Sutra) is the pursuit of the Ten Truths. After that, use careful judgment and then believe in the ultimate process of seeking truth in philosophy as shown in the Kesputta Sutta. There are 2 processes. (1) The process of seeking truth based on experience, i.e. the philosophical use of internal and external consciousness is called inductive pursuit of truth In the Kesputta Sutta, verses 1-4 and (2) The pursuit of truth based on reason, which is philosophically called The deductive form of idealism in the Kesputa Sutta is verses 5-10, the ultimate part of seeking truth in the Kesputa Sutta. It is the use of both the methods of induction, namely the paratoghoshā, and the abbreviated, that is, the use of yoniso manasikara, after careful consideration and then believing.

Keywords: the best of pursuit; truth; philosophical

บทนำ

ประวัติศาสตร์ศาสนา และประวัติศาสตร์ปรัชญา มีแหล่งที่มาไม่เหมือนกัน เช่น ศาสนาเกิดจากความกลัว และเป็นเรื่องของจิต-วิญญาณ แต่ปรัชญาเกิดจากความอยากรู้อยากเห็น และเป็นเรื่องของการใช้เหตุผลหาความจริง ดังนั้น ศาสนา และปรัชญาต่างก็มี “อัตลักษณ์” ประจำตัวคนละอย่าง ในประเทศกรีซโบราณที่เป็นบ่อเกิดของ “อารยธรรมตะวันตก” ปรัชญาเกิดขึ้นเมื่อปัญญาชนไม่พอใจคำอธิบายของศาสนาเกี่ยวกับโลกและชีวิตโดยการอ้างอิงอำนาจของเทพเจ้าหรือพลังเหนือธรรมชาติ และพยายามหาคำอธิบายใหม่ที่มีเหตุผล นักปรัชญาเริ่มต้นแนวความคิดของตนเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติหรือสิ่งที่เกิดจากธรรมชาติ อันเกิดจากความสงสัยหรือความประหลาดใจในสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น และพยายามตอบข้อสงสัยในสิ่งเหล่านั้นด้วยเหตุผล เช่น ธาเลส (Thales) มีความสงสัยเกี่ยวกับปฐมธาตุของโลกหรือบ่อเกิดของโลกว่า โลกเกิดขึ้นมาจาก

อะไร มีอะไรเป็นบ่อเกิด เขาพยายามหาคำตอบ จนในที่สุดเขาก็ได้คำตอบว่า “น้ำ” เป็นบ่อเกิดของโลกหรือเป็นปฐมธาตุของโลก (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต), 2552: 41) โดยให้เหตุผลว่า สิ่งที่มีชีวิตที่อยู่ในโลกล้วนต้องการน้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมนุษย์หากขาดน้ำแล้วไม่สามารถจะมีชีวิตอยู่ได้สรรพสิ่งเกิดมาจากน้ำและจะกลับเข้าไปสู่น้ำอีก เป็นต้น

กาลามสูตร

เหตุการณ์ : ชนกาลมโคตร ถามพระพุทธเจ้าว่า พราหมณ์แต่ละพวกที่มายังเกสปุตตนิคมต่างก็ประกาศคำสอนของตน ส่วนวาทะของผู้อื่นก็ช่วยกันกระทบกระเทียบ ดูหมิ่น พุดกด ทำให้ไม่น่าเชื่อ จึงสงสัยว่า จะรู้ได้อย่างไรว่าใครพูดจริง พูดเท็จ เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมจบ ชาวกาลามโคตรประกาศตนเป็นอุบาสก ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต

แท้ที่จริงในพระไตรปิฎกชื่อกาลามสูตร ซึ่งเนื้อหาโดยย่อพระพุทธเจ้าตรัสแก่ชาวกาลามโคตรว่า

- 1) มา อนุสสวเนน - อย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามกันมา
- 2) มา ปรมปราย - อย่าปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบๆ กันมา
- 3) มา อิติกิริยา - อย่าปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ
- 4) มา ปิฎกสมปทานเนน - อย่าปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์
- 5) มา ตกกเหตุ - อย่าปลงใจเชื่อเพราะตรรกะ (การคิดเอาเอง)
- 6) มา นยเหตุ - อย่าปลงใจเชื่อเพราะการอนุমান (คาดคะเน)
- 7) มา อากาโรปริวิตกเกน - อย่าปลงใจเชื่อด้วยการคิดตรองตามแนวเหตุผล
- 8) มา ทิฏฐินิฆมานกชนตียา - อย่าปลงใจเชื่อเพราะเข้ากันได้กับทฤษฎีที่พอใจ
- 9) มา ภพพुरुปตา - อย่าปลงใจเชื่อมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้
- 10) มา สมโณ โน ครุติ - อย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือว่าท่านสมณะนี้เป็นครู (พระไตรปิฎก มจร. (ไทย)

20/66/255-257)

ทั้งนี้ เมื่อใดสอบสวนจนรู้ได้ด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่านั้นเป็นอกุศลหรือมีโทษเมื่อนั้นพึงละเสีย และเมื่อใดสอบสวนจนรู้ได้ด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่านั้นเป็นกุศลหรือไม่มีโทษ เมื่อนั้นพึงถือปฏิบัติ

สาระสำคัญของหลักกาลามสูตร

การมองไม่เห็นหรือสัมผัสไม่ได้ก็ได้ แต่มนุษย์สามารถค้นพบสิ่งนั้นได้ การมองความเป็นจริงที่แตกต่างกันระหว่างมุมมองต่างๆ ทำให้มนุษย์มีความเชื่อในความจริงไม่เหมือนกัน การมองความจริงที่ต่างกัน จึงมีผลให้มนุษย์ยอมรับสิ่งที่เป็นความรู้แต่ละด้านได้ต่างกันรวมทั้งแสวงหาความรู้ด้วยวิธีที่อาจจะผิดแผกกันตามมาปรัชญาจิตนิยมเชื่อว่าความจริงสูงสุดมีลักษณะเป็นจิตหรือนามธรรม กล่าวถึง การใช้เหตุผลของพระพุทธเจ้าไว้ในหนังสือ “พุทธศาสนากับปรัชญา” ว่า การใช้เหตุผลของพระพุทธองค์นั้นมีหลายลักษณะหลายแห่ง ไม่ว่า

จะเป็นการใช้เหตุผลในการพิสูจน์ความจริงในการอนุมาน เช่น ในการพิสูจน์ว่าวิญญานเป็นอนัตตา พระองค์ก็ทรงแสดงให้เห็นว่าวิญญาน ไม่เที่ยง จากนั้นจึงทรงสรุปว่า สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา ซึ่งสอดคล้องกับ (พระมหาบุญไทย ดัวงวงศ์, 2540: 121) พระมหาบุญไทย ดัวงวงศ์ ได้ทำวิจัยเรื่อง “การใช้เหตุผลทางตรรกะในพระไตรปิฎก” พบว่า พระพุทธศาสนา ยอมรับการใช้เหตุผลว่ามีความจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับหนึ่ง แต่ไม่ยอมรับว่าเป็นสิ่งที่เชื่อได้ทั้งหมด เชื่อได้เพียงบางส่วนเท่านั้น วิธีการที่พระพุทธเจ้าใช้นั้นมีทั้งส่วนที่คล้ายกับตรรกศาสตร์ทั่วไป สามารถนำหลักการทางตรรกศาสตร์ทั่วไปมาอธิบายวิธีที่พระพุทธเจ้าใช้ได้หรืออาจกล่าวได้ว่าตรรกะมีอยู่ใน พระพุทธศาสนา แต่อยู่ในฐานะเพียงเป็นวิธีการหนึ่งเท่านั้น ในกาลามสูตรหรือเกสปุตตสูตร ในแง่ของการมีเหตุผล เพราะเป็นคำสอนอันมีเหตุผล และสอดคล้องกับหลักวิทยาศาสตร์ของพระพุทธศาสนา ธรรมชาติของมนุษย์ส่วนใหญ่ต้องการที่จะพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น (บุญมี แท่นแก้ว, 2543: 47) บุญมี แท่นแก้ว, ได้กล่าวไว้ในหนังสือปรัชญาศาสนา ถึงเกสปุตตสูตร (กาลามสูตร) ว่า ในคัมภีร์ กาลามสูตร พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่าความรู้เกิดจากแหล่ง 3 ประการ ได้แก่

1) ความรู้ที่ได้จากการฟังตามกันมา เช่น ผู้ศึกษาคัมภีร์พระเวทโดยตรง เป็นต้น เรียกอีกอย่างว่า “สุตมยปัญญา”

2) ความรู้ที่ได้จากการใช้เหตุผล คาคคเน เก็งความจริงตามหลักเหตุผล เรียกอีกอย่างว่า “จินตามยปัญญา”

3) ความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ ตรงของผู้แสวงหาความรู้ นั้น เรียกอีกอย่างว่า “ภาวนามยปัญญา” สอดคล้องกับเสาวนีย์ พงศกรเสถียร (เสาวนีย์ พงศกรเสถียร, 2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องญาณวิทยาในอัมมปัทฏฐกถา” พบว่า ญาณวิทยากับกระบวนการเรียนรู้ในอัมมปัทฏฐกถาเกิดขึ้นโดยอาศัยเทคนิควิธีการสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงวาง แบบอย่างไว้อย่างถูกต้องเหมาะสมแก่สติปัญญาของแต่ละบุคคลความรู้มี 2 ชนิด คือ (1) ความรู้โดยอ้อม ได้แก่ สุตมยปัญญา และจินตามยปัญญา เป็นความรู้ที่อาศัยปัจจัยภายนอก และภายใน เป็นได้ทั้งสัมมาทิฐิ และมิจฉาทิฐิ (2) ความรู้โดยตรง ได้แก่ ภาวนามยปัญญา เป็นความรู้ที่เกิดจากการฝึกฝนอบรมจิตโดยตรง เป็นสัมมาทิฐิ ฝ่ายเดียว ส่วนขอบเขตของความรู้แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ (1) ความรู้ที่ทำให้เกิดความสงบสุขใน การดำเนินชีวิตประจำวัน (2) ความรู้ที่ทำให้หลุดพ้นจากอาสวกิเลส ได้แก่ พระนิพพาน วิธีการใช้ญาณวิทยา ในอัมมปัทฏฐกถาเพื่อเป็นบ่อเกิดแห่งความรู้

สรุป พระสูตรกาลามสูตร (เกสปุตตสูตร) นี้เป็นพระสูตรที่ไม่ยาว แต่มีใจความลึกซึ้งน่าคิด ประกอบด้วยเหตุผล ซึ่งผู้นับถือ พระพุทธศาสนาหรือผู้ศึกษาพระพุทธศาสนา ควรจะได้ศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการใช้เหตุผลตามหลักวิทยาศาสตร์ สอดคล้องกับกฎทางวิทยาศาสตร์ ในปัจจุบันนี้นักวิทยาศาสตร์ได้สรรเสริญพระพุทธศาสนาในแง่ของการมีเหตุผล เพราะเป็นคำสอนอันมีเหตุผล และสอดคล้องกับหลักวิทยาศาสตร์ของพระพุทธศาสนา หวังว่า “กาลามสูตร” ข้างต้น จะเป็นหลักคิดช่วยให้เราเลือกเชื่อ หรือไม่เชื่อ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ได้อย่างมีสติ รู้ทัน และไม่ตกเป็น “เหยื่อ” ของใครง่ายๆ

ดังนั้น กาลามสูตรจึงเป็นพระสูตรที่ให้อิสระในด้านความคิด ซึ่งหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้ว่าหลักการเข้าถึงความจริงด้วยหลักเหตุผล และวางวิธีการเข้าถึงความจริงว่าประกอบด้วย ปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ พุทธปรัชญานั้น มีลักษณะบางประการที่ต่างไปจากแนวคิดปรัชญาทางตะวันตก เพราะการรับรู้ ความจริงในทัศนะพุทธปรัชญานั้นไม่ใช่เป็นลักษณะการคาดเดาถึงความจริงหรืออนุมานถึงความน่าจะเป็นของสรรพสิ่ง หากแต่เป็นการแสดงถึงความจริงของสรรพสิ่งตามที่มันเป็น ซึ่งในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงหลักคำสอนในส่วนที่เป็นอภิปรัชญา เป็นหลักคำสอนที่แสดงหลักความจริงของสรรพสิ่งอันได้แก่ หลักไตรลักษณ์ หลักอริยสัจ 4 หลักปัจจุสมุปบาท หลักกฎแห่งกรรม หลักอนัตตา เป็นต้น

แนวความคิดของนักปรัชญา “ที่สุดแห่งการแสวงหา”

แนวความคิดของนักปรัชญาลักษณะนี้ นั่นคือ แนวความคิดเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่นนี้เป็นแนวความคิดทางอภิปรัชญา เพราะอภิปรัชญาเป็นวิชาที่เกี่ยวกับเรื่อง ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติหรือเอกภพ รวมไปถึงจักรวาลด้วย ปรัชญาเข้าไปเกี่ยวกับกับศาสนาอีกครั้งหนึ่ง เมื่อนักปรัชญาสนใจวิเคราะห์ และวิพากษ์ศาสนาในมุมมองของเหตุผลเพื่อให้ “ศาสนิกชนมองเห็นเหตุผล” ที่อยู่ในคำสอนทางศาสนา และคนทั่วไปอาจมองไม่เห็น และเพื่อนำคำสอนต่างๆ มาร้อยรัดเข้าด้วยกันให้เป็นระบบความคิดเพื่อประโยชน์ของการศึกษาหาความรู้ โดยทั่วไปเวลาพูดถึงปรัชญามักจะมีคนรับรู้ และเข้าใจไปอย่างหลากหลายนัยยะ คือ มีทั้งความเข้าใจ ที่เป็นไปตามหลักวิชาการ และความเข้าใจตามสัญชาตญาณที่รับรู้ต่อๆ มา

ดังนั้น ปรัชญาจึงเป็นองค์ความรู้ที่ ยังต้องเสาะแสวงหาคำตอบที่ถูกต้องตามหลักวิชาการต่อไปอีก มิเว้นแม้กระทั่งข้อถกเถียงในความเป็นปรัชญาของพระพุทธศาสนาที่มักเรียกติดปากกันว่าพุทธปรัชญาก็ยังเป็นข้อโต้แย้งกันระหว่างนักการศาสนากับนักปรัชญาที่มีคำตอบที่แตกต่างกัน หมายความว่ามื่อนักปรัชญาบางส่วน โดยเฉพาะนักปรัชญาตะวันตก มองว่าพระพุทธศาสนาไม่ใช่ปรัชญา แต่มีบางส่วนโดยเฉพาะนักการศาสนาสมัยใหม่พร้อมยอมรับในความเป็นปรัชญาของศาสนา เช่น ศาสนาพุทธ พุทธปรัชญา เป็นระบบปรัชญาอีกระบบหนึ่งในบรรดาปวงปรัชญาทั้งหลาย

1) พุทธปรัชญา

คำว่า “พุทธปรัชญา” เป็นการใช้ เรียกวิธีการศึกษาพระพุทธศาสนาในเชิงปรัชญา ที่นับพุทธปรัชญาเป็นปรัชญาแบบหนึ่ง ก็ด้วยเหตุผลที่ว่า เพราะจุดเริ่มต้นแห่งพุทธปรัชญาอยู่ที่ความสงสัยในความจริงของชีวิตที่เกิดขึ้นแก่ “เจ้าชายสิทธัตถะ” ในขณะที่ยังมิได้เสด็จออกผนวช กล่าวคือ ทรงเล็งเห็นถึงความแก่ ความเจ็บ และความตาย เป็นปัญหาของชีวิตมนุษย์ และได้ตั้งคำถามกับพระองค์ว่า จะหลุดพ้นจากความแก่ ความเจ็บ และความตายนี้ได้อย่างไรหรือไม่ จากนั้นจึงทรงอุทิศเวลา ชีวิตเพื่อแสวงหาคำตอบที่ว่านี้ จนได้คำตอบทั้งยังทรงค้นพบมรรคาสู่ความหลุดพ้นจากสภาวะ ดังกล่าวนั้นด้วย

2) อเทวนิยม และเทวนิยม

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประเภท “อเทวนิยม” คือ ศาสนาที่มีทัศนะว่าไม่มีพระเจ้า ในทางอภิปราย จึงมิได้ให้ความสำคัญกับพระเจ้า ดังที่ มีผู้แสดงทัศนะไว้ว่า ในทางปรัชญาความคิดเรื่องโลกเป็นความคิดที่สำคัญเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปรัชญา “เทวนิยม” ความคิดเรื่องโลกจัดเป็นความคิดพื้นฐานที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความคิดเรื่องพระเจ้า และความคิดเรื่องมนุษย์ ปรัชญาทุกระบบโดยเฉพาะปรัชญาตะวันออก ซึ่งรวมทั้งพุทธปรัชญาด้วย มุ่งแสวงหาความจริงเกี่ยวกับโลก และชีวิต เช่นเดียวกับปรัชญาตะวันตก แต่มีข้อแตกต่างกัน คือ นักปรัชญาตะวันออกเมื่อแสวงหาความจริงจนพบ แล้วก็พยายามที่จะปฏิบัติตามวิธีการที่กำหนดขึ้นไว้ เพื่อเข้าถึงความจริงนั้นๆ พุทธปรัชญาเป็นปรัชญาชีวิต เพราะแนวความคิดทางปรัชญานั้นได้นำมาใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

พุทธปรัชญา คือ เป็นปรัชญาที่ค้นพบโดยพระพุทธเจ้า เป็นปรัชญาที่ตระหนักในความจริงที่เรียกว่า สัจนิยม อันเป็นกฎธรรมชาติ ซึ่งมีอยู่ในโลกไม่มีสิ่งใดมาบันดาลให้เป็นไป จึงเรียกว่า ธรรมชาตินิยม แต่บางลัทธิอาจจะมองพุทธปรัชญาเป็นสุขนิยมบ้าง อสุขนิยมบ้าง จะเป็นจริงหรือไม่ ควรศึกษาไตร่ตรองดูให้ถ้วนถี่ ด้วยเหตุผล และด้วยวิญญาน การจะเชื่ออะไรว่าเป็นจริงควรใคร่ครวญพิจารณาด้วยเหตุผลด้วยปัญญาของตน ดังในกาลามสูตรหรือเกสปัญตติยสูตร อันเป็นพระสูตรสำคัญสูตรหนึ่งในพระพุทธศาสนา ได้รับความสนใจมากเป็นพิเศษจากนักวิชาการ และนักวิทยาศาสตร์ในยุคปัจจุบัน

ดังนั้น พุทธปรัชญาถือว่าเป็นเป้าหมายสูงสุด กล่าวคือ การเข้าถึงนิพพานนั่นเอง จากประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาที่สุดแห่งการแสวงหาความจริงทางปรัชญา และศึกษาที่สุดการใช้เหตุผลเพื่อการเข้าถึงความจริงในทัศนะของพุทธปรัชญาที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา คือ เกสปัญตติยสูตร (กาลามสูตร) เพื่อให้เห็นทัศนะในการยอมรับ และการเข้าถึงความจริงตามหลักเหตุ และผลในพุทธปรัชญาสืบไป

3) ความจริง “ที่สุดแห่งการแสวงหา”

ที่สุดแห่งการแสวงหาความจริงในเชิงปรัชญา มนุษย์ ถือได้ว่า เป็นสัตว์ประเสริฐที่รู้จักคิด มีการพัฒนาการมาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์จนกระทั่งปัจจุบัน มนุษย์ในสมัยก่อนได้สังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ เห็นภัยธรรมชาติจึงเกิดความสงสัย และประหลาดใจในสิ่งที่ได้พบเห็น จึงพากันพยายามที่จะทำความเข้าใจกับสภาพเหล่านั้น โดยพยายามแสวงหาคำตอบเกี่ยวกับสิ่งที่ได้เห็นว่า มันคืออะไร เป็นไปอย่างไร เกิดขึ้นได้อย่างไร มีสภาพความแท้จริงเป็นอย่างไรกันแน่ นั่นก็แสดงให้เห็นว่าอภิปรายเกิดมาจากความสงสัยหรือความแปลกใจ เกี่ยวกับธรรมชาตินั่นเอง ความพยายามในการหาคำตอบเหล่านี้ ได้ถูกถ่ายทอดมายังอนุชนรุ่นหลัง จนทำให้เกิดเป็นกลุ่มชนที่มีแนวความคิดลักษณะเดียวกัน เกิดขึ้น แนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องปรากฏการณ์ทางธรรมชาตินั้นได้เป็นบ่อกำเนิดของปรัชญา เพราะมนุษย์รู้จักคิดหาเหตุผลในสิ่งที่ใช้เหตุผลในพระไตรปิฎกของพระพุทธเจ้า และพระสาวก

ดังนั้น วิธีการใช้เหตุผล วิเคราะห์การใช้เหตุผลในลักษณะต่างๆ ความเป็นจริง หมายถึง ภาวะที่มีอยู่จริง ภาวะที่เป็นอย่างนั้นแน่แท้ไม่กลับกลายเป็นอย่างอื่น สิ่งที่มี อยู่จริง คือ สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีอยู่จริง เป็นอยู่จริง จะมีสิ่งอื่นรับรู้ว่ามีอยู่จริง เป็นอยู่จริงหรือไม่ก็ตาม ก็มีอยู่และ เป็นอยู่โดยภาวะของสิ่งนั้นเอง

3.1) ทักษะข้อเท็จจริง

ข้อเท็จจริง (Fact) คือ ปรากฏการณ์ของแต่ละสิ่งที่เกิดขึ้นความจริงที่ประจักษ์ชัดเหตุการณ์ที่เป็นจริงความรู้เห็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยประจักษ์ ทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย และข้อเท็จจริงสามารถแยกข้อเท็จจริงออก ได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) ข้อเท็จจริงอันเป็นที่ยอมรับร่วมกัน คือ ข้อเท็จจริงที่มีคุณสมบัติอันเป็นสิ่งที่บุคคลในสังคมตกลงยอมรับร่วมกัน ข้อเท็จจริงที่ยอมรับร่วมกัน ซึ่งเทียบได้กับประพจน์ อาจไม่มีความสัมพันธ์ถูกต้องเป็นจริงก็ได้ เป็นแต่เพียงการยอมรับร่วมกัน เช่น ในปรัชญาตะวันตกโบราณผู้คนทั้งหลายจำนวนมากมีความเชื่อว่าโลกแบน คนในสมัยนั้นก็ยอมรับข้อเท็จจริงร่วมกัน 2) ข้อเท็จจริงเชิงวัตถุวิสัย (Objective fact) คือ ข้อเท็จจริงที่มีฐานะเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นความจริง เชิงวัตถุวิสัยหรือเป็นประพจน์ที่มีความสัมพันธ์กับความเป็นจริงเชิงวัตถุวิสัย เช่น “โดยข้อเท็จจริงนั้นคือ โลกกลม”

3.2) การมองโลกแบบแยกส่วน

การมองโลกแบบแยกส่วนเกิดปัญหา ความขัดแย้งในเรื่องต่างๆ ในสังคมมนุษย์ เป็นความรู้ที่ผิดพลาด หากแต่มนุษย์จะได้ตระหนักรู้ถึงความผิดพลาด และความถูกต้องในการรับรู้ของตน มนุษย์ย่อมเกิดปัญหาที่จะรู้จักโลก และสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง พุทธปรัชญาได้แบ่งความจริงของสิ่งทั้งหลายออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ 1) สมมติสัจจะ เรียกว่า เนยยตถ (Indirect meaning) หมายถึง ความจริงที่เป็นสมมติ คือสรรพสิ่งถูกสมมติให้เป็นเช่นนั้น สิ่งนี้เพื่อให้เป็นสื่อกลางแห่งความเข้าใจตรงกัน เพื่อง่ายต่อการสื่อสาร สร้างความเข้าใจให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเรียกขานตรงกัน เช่น มนุษย์สมมติเรียกสัตว์ประเภทหนึ่ง ที่มีสองขา มีลำตัว เป็นต้น 2) ปรมัตถสัจจะ เรียกว่า นิตตถ (Direct meaning) หมายถึง ความจริงล้วนปราศปราศจากการสมมติ เป็นจริงตามสภาพ มิได้สมมติเรียกขานเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ไม่ว่ามนุษย์จะเรียกสิ่งนั้นว่าอย่างไร จะเรียกถูกหรือผิดก็ตาม แต่สิ่งที่ถูกเรียกนั้นหรือสิ่งนั้น ก็ย่อมมีสภาพที่เป็นความจริงอยู่อย่างนั้น

ดังนั้น วิธีของกลุ่มเหตุผลนิยมจึงเรียกว่าวิธีการทางคณิตศาสตร์ ส่วนกลุ่มประจักษ์นิยม ถือว่า ความรู้เกิดจากประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส

4) ที่สุดแห่งการแสวงหา

ที่สุดแห่งการแสวงหาความจริงในเชิงปรัชญาที่ปรากฏในเกสปุตตสูตร (กาลามสูตร) กระบวนการแสวงหาความจริง ได้ประสบพบเห็นหรือสิ่งที่ปรากฏ แนวคิดแบบวัตถุนิยมนี้ปรากฏทั้งในปรัชญาฝ่ายตะวันตกและตะวันออก นักปรัชญาตะวันตกที่สำคัญ เช่น ธาเลส (Thales), คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) หรือ เอพิคคิวรัส (Epicurus) เป็นต้น ที่เห็นว่าสรรพสิ่งที่มิอยู่ และวัตถุหรือสสารเพียงสิ่งเดียวเท่านั้นที่สามารถสร้าง

ความสุขให้กับมนุษย์ได้ สิ่งอื่นที่ไม่ใช่สสาร ถือว่า เป็นสิ่งที่ไม่มียู่งจริง ส่วนในปรัชญาตะวันออก มีกลุ่มที่สนับสนุนเรื่องของวัตถุนิยม ได้แก่ กลุ่มปรัชญาจารวากหรือลัทธิโลกายัตของอินเดีย ที่มีความเห็นว่า สรรพสิ่งมีหรือเกิดขึ้นมาได้เพราะเกิดจากการรวมตัวของธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ อย่างเหมาะสมเท่านั้น เมื่อธาตุเหล่านี้แตกสลายไป ทุกสิ่งจะสูญสิ้นไม่มีอะไรเหลือ ความจริงหรือสัจจะ มีลักษณะเป็นนามธรรม เมื่อเราพูดถึงความจริงของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เรามักหมายถึง หลักการที่มีอยู่แน่นอนมั่นคง ไม่เปลี่ยนแปลงของสิ่งนั้น เช่น ชีวิตเป็นทุกข์ สังขารเป็นของไม่เที่ยง ไม่มีอะไรเกิดจากความว่างเปล่า ล้วนแต่เป็นการบอกความจริงทั้งสิ้น

4.1) ที่สุดแห่งการแสวงหาความจริงที่ปรากฏในปรัชญา

กระบวนการที่สุดการแสวงหาความจริงที่ปรากฏในปรัชญา และในเกสปุตตสูตร (กาลามสูตร) สูตรหนึ่งในคัมภีร์ติกนิบาตร อังคุตตรนิกาย พระสูตรนี้ในบาลีเรียกว่า เกสปุตติสูตร ที่ชื่อกาลามสูตร เพราะทรงแสดงแก่ชนเผ่ากาลามะแห่งวรรณะกษัตริย์ ที่ชื่อ เกสปุตติยสูตร พวกกาลามะ นั้นเป็นชาวเกสปุตตินิคม พระสูตรนี้เป็นพระสูตรที่ไม่ยาว แต่มีใจความลึกซึ้งน่าคิดประกอบด้วยเหตุผล หลักการที่ปรากฏในกาลามสูตรหรือเกสปุตตสูตรในแง่ของการมีเหตุผล เพราะเป็นคำสอนอันมีเหตุผลและสอดคล้องกับหลักวิทยาศาสตร์ของพระพุทธศาสนา ธรรมชาติของมนุษย์ส่วนใหญ่ต้องการที่จะพัฒนาชีวิต ความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น ซึ่งเหตุนี้จึงเป็นแรงกระตุ้นให้มนุษย์มีความอยากรู้ อยากเห็น อยากเข้าใจ ถึงปรากฏการณ์ต่างๆ ในธรรมชาติ และสิ่งที่อยู่รอบตัวเอง เพื่อให้เข้าใจถึงข้อเท็จจริง โดยหนทางในการ เข้าถึงความรู้อยู่ 2 วิธี ก็คือ

1) วิธีอนุมาน (Deduction method) เป็นการหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล ระหว่างข้อเท็จจริงใหญ่ และข้อเท็จจริงย่อย แล้วจึงลงสรุปจากความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงใหญ่และย่อย

2) วิธีอุปมาน (Induction method) เป็นวิธีย้อนกลับกับวิธีอนุมาน นั่นคือเป็นวิธีการค้นหาความรู้ ความจริงจากข้อเท็จจริงย่อยๆ โดยพิจารณาสิ่งที่เหมือนกัน ต่างกัน สัมพันธ์กัน แล้วจึงสรุปเป็นข้อเท็จจริงใหญ่ ดังนั้น กระบวนการทางปรัชญาที่ปรากฏในเกสปุตตสูตร จึงมีความแตกต่างจากแนวคิดทางปรัชญาอื่นๆ กล่าวคือ กระบวนการทางปรัชญาในแบบอื่นๆ เช่น การคาดคะเน การเก็ง การใช้ตรรกะ เหล่านี้อาจได้ข้อมูลไม่ตรง และถูกต้องตามความเป็นจริงเสมอไป

4.2) กระบวนการที่สุดแห่งการแสวงหา

กระบวนการที่สุดแห่งการแสวงหาความจริงในเชิงปรัชญาที่ปรากฏในเกสปุตตสูตร (กาลามสูตร) มี 2 กระบวนการ คือ 1) กระบวนการแสวงหาความจริงตามหลักประสบการณ์ ได้แก่ การใช้อายตนะภายใน คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย กับอายตนะภายนอก คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส ทางปรัชญาเรียกว่า การแสวงหาความจริงแบบอุปนัย ในเกสปุตตสูตร ได้แก่ ข้อที่ 1-4 2) การแสวงหาความจริงตามหลักเหตุผล ได้แก่ การใช้หลักเหตุผลในการค้นหาความจริงทางปรัชญาเรียกว่าแบบนิรนัย ของกลุ่มจิตนิยม ในเกสปุตตสูตร ได้แก่ ข้อที่ 5-10 ส่วนที่สุดแห่งการแสวงหาความจริงแบบเกสปุตตสูตร เป็นการใช้ทั้งวิธีการของอุปนัย คือ การใช้โปรโตไมซะ และนิรนัย คือ ใช้โยนิโสมนสิการ พิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วจึงเชื่อ

ดังนั้น กระบวนการที่สุดแห่งการแสวงหาความจริงที่ปรากฏในปรัชญา และในเกสปุตตสูตร กาลามสูตร มีสาระสำคัญดังกล่าวมาแล้ว

บทสรุป

ปรากฏการณ์ทางธรรมชาตินั้นได้เป็นบ่อกำเนิดของปรัชญา เพราะมนุษย์รู้จักคิดหาเหตุผลในสิ่งที่ได้ประสบพบเห็นหรือสิ่งที่ปรากฏ ความจริงหรือ “สัจจะ” มีลักษณะเป็นนามธรรม เมื่อเราพูดถึงความจริงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเรามักหมายถึง หลักการที่มีอยู่แน่นอนมั่นคง ไม่เปลี่ยนแปลงของสิ่งนั้น เช่น “ชีวิตเป็นทุกข์” “สังขารเป็นของไม่เที่ยง” “ไม่มีอะไรเกิดจากความว่างเปล่า” ล้วนแต่เป็นการบอกความจริงทั้งสิ้น ทศณะในเรื่องของความจริงนั้น ในทางปรัชญาข้อโต้แย้งว่าสิ่งใดมีอยู่จริง เป็นอย่างไร และดำรงอยู่ในลักษณะไหน ปรากฏอยู่ในมุมมองด้านภววิทยาของเกือบทุกแนวคิดหรือสำนักคิดความจริง แบบจิตนิยมเห็นว่า ความเป็นจริงขึ้นอยู่กับความคิดหรือจิตของมนุษย์อะไรที่เราคิดว่ามีอยู่จริง สิ่งนั้นก็คือ ความเป็นจริงสำหรับเรา ความจริงมุมมองแบบวัตถุนิยมหรือสสารนิยมกลับเห็นว่า สิ่งที่มีอยู่จริงหรือเป็นจริง คือสิ่งที่ป็นวัตถุ มีเนื้อหนัสัมผัสได้หรือชั่ง ตวง และวัดได้ เพราะฉะนั้นอะไรที่มองไม่เห็นหรือสัมผัสไม่ได้ไม่ใช่ สิ่งที่มีอยู่จริง ส่วนความจริงมุมมองแบบสัญนิยมหรือพุทธปรัชญามีความเห็นต่างออกไปว่า ความเป็นจริงหรือการมีอยู่จริงของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ขึ้นอยู่กับตัวของสิ่งนั้นเอง ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการรับรู้ของมนุษย์สิ่งที่มีอยู่จริง ตอนที่ 1 อย่าพึ่งเชื่ออะไรง่าย ๆ ตอนที่ 2 ควรเชื่ออย่างมีวิจารณ์ญาณ ตอนที่ 3 เชื่ออย่างมีวิจารณ์ญาณแล้วได้อย่างไร

ความจริงย่อยเป็นวิธีการแสวงหาความจริงของกลุ่มจิตนิยม หลังจากนั้นเป็นการนำเอากระบวนการทางปรัชญาไปเทียบกับวิธีการแสวงหาความจริงแบบเกสปุตตสูตร เพื่อให้ได้หลักความรู้ที่ผสมผสานกันระหว่างแนวคิดตะวันตกกับแนวคิดตะวันออกประโยชน์ในพุทธปรัชญาเถรวาทกับลัทธิประโยชน์นิยมเชิงตะวันตก และได้แสดงความคิดเห็นนั้นผ่านทางตำรับตำรา และงานวิจัย ซึ่งได้ใช้คำว่า ประโยชน์นิยม มาประกอบกับคำว่า พุทธปรัชญาหรือพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นกรณีเฉพาะ เช่นคำว่า ประโยชน์นิยมในพุทธปรัชญาหรือประโยชน์นิยมในพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นต้น การใช้คำดังกล่าวนี้ เป็นการยอมรับว่ามีปรัชญาประโยชน์นิยมในพุทธศาสนาหรือเท่ากับสนับสนุนว่าการแสวงหาความจริงตาม หลักกาลามสูตรหรือเกสปุตตสูตรเป็นประโยชน์นิยมเชิงพุทธด้วย ได้ทำวิจัยเรื่อง ทฤษฎีความเป็นจริงในพุทธปรัชญาเถรวาท กล่าวถึงทฤษฎีความเป็นจริงในพุทธปรัชญาเถรวาท ไม่สามารถจัดเข้าในทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่ง คือ ทฤษฎีความเป็นจริงแบบสมนัย ทฤษฎีความเป็นจริงแบบสหนัย

ดังนั้น ทฤษฎีความเป็นจริงแบบปฏิบัตินิยม ตรงกันข้ามผู้เขียนเสนอว่าในพุทธปรัชญาเป็นทฤษฎีความเป็นจริงแบบวิภาษวาท คือ ทฤษฎีความเป็นจริงที่ว่าด้วยการกล่าว จำแนก แยกแยะ ข้อเสนอแนะ การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการทางปรัชญาที่ปรากฏในเกสปุตตสูตร นี่เป็นการวิจัยเชิงวิเคราะห์ เอกสารจากพระไตรปิฎก คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เอกสารวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยใช้วิธีการ อธิบายเชิงพรรณนาเพื่อทำให้ทราบเกี่ยวกับกระบวนการค้นหาความจริงในทัศนะทางปรัชญา และกระบวนการทาง

ปรัชญาที่ปรากฏในเกสปุตตสูตร (กาลามสูตร) เพื่อให้เข้าใจความจริง และการยอมรับวิธีได้มาซึ่งความจริงนั้น พวกเราส่วนใหญ่กำลังแสวงหาการบรรลุผลสำเร็จบางสิ่งบางอย่าง เมื่อรู้สึกไม่พอใจ เราก็ต้องการให้ได้ความพึงพอใจ ไม่ว่าจะเป็นความพอใจในความสัมพันธ์บางอย่าง หรือความพึงพอใจในความสามารถเฉพาะอย่างหรือ โดยการแสวงหาการกระทำบางอย่างที่ทำให้รู้สึกพึงพอใจได้เต็มที่หรือหากว่าเราไม่มีโอกาส เช่นนั้น เราก็มักแสวงหาสิ่งที่คิดว่า เป็นสัจธรรม

เอกสารอ้างอิง (References)

- จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2541). *ปรัชญาประยุกต์ชุดอินเดีย*. กรุงเทพมหานคร: เกษมบรรณกิจ.
- ชาญณรงค์ บุญหนุน. (2540). “ทฤษฎีความเป็นจริงในพุทธปรัชญาเถรวาท”. *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญมี แท่นแก้ว. (2543). *ปรัชญากับศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2548). *พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2552). *ปรัชญากรีก บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก*. พิมพ์ครั้งที่ 7 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม.
- พระมหาบุญไทย ดัววงศ์. (2540). “การใช้เหตุผลทางตรรกะในพระไตรปิฎก”. *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมภาร พรหมทา. (2542). *พุทธปรัชญา : มนุษย์สังคม และปัญหาจริยธรรม*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสาวนีย์ พงศกรเสถียร. (2557). “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องญาณวิทยาในอัมมปทัฏฐกถา”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เอกราช บุตรโคษา. (2553). “การศึกษาเรื่องประโยชน์นิยมในพุทธปรัชญาเถรวาท”. *สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- Del Kiernan-Lewis. (2000). *Learning to Philosophize a Primer*. Belmont: Wadsworth.